

sorban — előmozdították a színház tagjai is, akik — mondhatni — kivétel nélkül hivatásuk magaslatán állottak. Ecsak a vígjáték, hanem a tragédia-játás terén is. Ez a gárda méltó volt vezérehez: Szigligetihez és Paulayhoz. Ekkor tünt fel Halmi Ferenc, a víg- és komoly elemek elegyítésének mestere; Ujházi Ede, aki különösen meleg szívet és sok kedélyt tudott önteni alakjaiba; Vizváry Gyula, aki sajátosan kesernyés humorával választotta el magát élesen komikus pályatársaitól; Náday Ferenc, aki az elegáns világfiak mellett a szalon-élet torz kinövéseinek is művészi karrikirozója tudott lenni; Helvey Laura, aki a társadalmi színművek hősnőiben egyszerre erőt és finomságot mutatott, Molnárné Kocsi-sovszky Borcsa, a bájosan finom és üde naiva. Az elárvult tragédia-játásnak is ekkor támadt újra hivatott papnője Jászai Mari személyében, aki a nagy Kántorné tüzes szenvedélyét s Jókainé fenséges nyugalmaát egyesítette magában. Méltó partnere volt Nagy Imre, a szenvedélyek fokozásának megcsodált virtuóza és rövid ideig E. Kovács Gyula, a tragikus hősök mély lelkű ábrázolója. Ugyancsak a Szigligeti-korszakban virágzott fel a népszínmű: Blahánéval és Tamássyval, akik aztán 1875-ben a Népszínház első gárdájának vezéralakjai lettek.

Ezt a jeles művészi együttest Paulay később egyre szaporította, bővítette. Alszeghy Irma, Adorján Berta, Márkus Emilia, Fáy Szeréna, Csillag Teréz, Hegyesi Mari, Nagy Ibolya, Lánzy Ilka, Tolnayné, Rákosi Szidi, Vizváryné, továbbá: Gyenes László, Császár Imre, Gabányi Árpád, Mihályfi Károly, Somló Sándor, Pálffy György, Szacsvay Imre, Dezső József, Zilahy Gyula és Ivánfi Jenő stb. stb., csaknem így időben, vagy rövid egymásutánban szerződtek a Nemzeti Színházhoz.

A személyzetnek ez a nagy kibővítése természetesen csak akkor következhetett be, amikor a színház anyagi helyzete is megerősödött. Ezt a megerősödést nagyban előmozdította 1874-ben a Nemzeti Színház jövedelmező bérházának felépítése. Ez a jó befektetés minden eddigi kamatoztatásnál jobban emelte az alaptőkét és emelte az évi szubvenciót, amely 1884-

ben már 77,300 forintot tett ki, ami abban az időben igen tekintélyes összeg volt.

Az anyagilag és művészileg fellendült műintézet 1887-ben ünnepelte meg fennállásának 50-ik évfordulóját. Méltán ünnepelték ugyanakkor Paulay Edét is, hiszen ezt a nagy fellendülést elsősorban neki köszönhattuk.

Paulay Ede halála után 1894-től 1900-ig gróf Festetics Andor lett a Nemzeti Színház igazgatója, aki azelőtt Tolnai Andor név alatt színészkedett is, majd titkára volt a színháznak. Szakember volt. Legnagyobb érdeme, hogy a Paulay által teremtett művészi színvonalat meg tudta tartani. Néhány értékes taggal frissítette fel Paulay Ede fogatkozni s öregedni kezdő gárdáját. Ő szerződtette Bakó Lászlót, Beregi Oszkárt, Ligeti Juliskát stb.

Festetics után (1900—1902-ig) Beöthy László, majd (1903-tól 1908-ig) Somló Sándor lett az igazgató. Mindketten a Paulay által megjelölt irányban vezették a színházat több-kevesebb szerencsével.

A helyzetük — megtartani a Paulay színvonalát — nekik sem volt könnyű, de mennyivel nehezebb lett a Tóth Imréé, akit azzal a váratlan utasítással neveztek ki igazgatóvá, hogy a Nemzeti Színházat a Népszínház épületébe kell átköltöztetni és előadásait ott 1908. szeptember 1-én megkezdenie. Tóth Imre, aki ifjú korától Paulay tanítványa volt, minden tekintetben méltónak bizonyult mesteréhez, ennek a nehéz feladatnak is megfelelt.

Általánosan tudott dolog, hogy a Népszínház színpada és nézőtere egyáltalában nem volt alkalmas — és nem egészen alkalmas ma sem — a Nemzeti Színház játéktípusának. Ebben a nagyméretű színházban, melyet a lármásabb népszínmű általában zenés darabok számára emeltek, a finomabb beszédművészet nem érvényesülhet. Tóth Imrének tehát szükségképpen az volt egyelőre a legfőbb törekvése, hogy a nézőtér akusztikáját lehetőleg javítsa s ezt a mélyített zenekari rész befödésével bizonyos mértékben el is érte. Ám az intímabb hatású társadalmi színművek és vígjátékok kellő mértékben így sem érvényesültek, úgy, hogy a vígjátéki együttes megmentésének céljából egyre sürgősebbé vált egy úgynevezett Kamara Színház létesítése. Ezt azonban már nem Tóth Imre,